

Barn og unges grunnleggende rettigheter i praksis

Statsforvalterens time 29.04.2021

Monica Åsen Gjerald

Statsforvalteren i Innlandet

29. apr 2021

Innhold

- Vårt felles mål om å motvirke og forhindre utenforskap – gi barn og unge muligheter til å ha et godt liv (sosialtjenesteloven § 1, jf. Grunnloven § 104 og BK art. 6)
- Introduksjon til videre arbeid med barneperspektivet i Nav – plikter, utfordringer og muligheter knyttet til *barnets beste* – felles forståelse for vårt ansvar
- Handle ut fra våre plikter etter Grunnloven, Barnekonvensjonen, sosialtjenesteloven og forvaltningsloven for å realisere barn og unges rettigheter
- Refleksjon rundt egen forståelse og kontorets praksis

Utsatte barn og unge

- 115 000 barn og unge lever i familier med vedvarende lavinntekt – andelen øker
- 33 000 flere husstander med lav inntekt leier bolig (SSB mars 2021)
- 35 000 barn lever i husholdninger med lav inntekt, leier bolig og bor trangt (2019)
- Boforhold = folkehelse
- Boforhold påvirker barn spesielt (helse, skole/utdanning, fritid, venner og nettverk)

FNs Barnekonvensjon

Internasjonal avtale og norsk lov med praktisk betydning

Kort om Barnekonvensjonen

- FNs barnekonvensjon ble vedtatt av FNs generalforsamling i 1989
- Norge godkjente konvensjonen i 1991
- I 2003 ble den inkorporert som norsk lov gjennom menneskerettsloven
 - *Folkerett* gjøres slik til *norsk rett* for at den skal binde rettssubjektene
 - Dersom intern norsk rett er i strid med barnekonvensjonen, er det bestemt at barnekonvensjonen går foran
- Fra mai 2014 ble flere av barnekonvensjonens grunnleggende prinsipper en del av Grunnloven. Grunnlovens § 104 bygger på artikkel 3 i FNs barnekonvensjon
- Barnekonvensjonen har betydning for alle dem som har omsorgen for barn og har betydning i barnehage, skole, barnevern, institusjoner, boliger, sykehus, habilitering, NAV, Husbanken, Statsforvalteren, domstoler m.fl.

Grunnloven § 104

Art. 12. Om å si meningen sin
Art. 3. Barnets beste

Barn har krav på respekt for sitt menneskeverd. De har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling

Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn

Barn har rett til vern om sin personlige integritet. Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for barnets utvikling, herunder sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie

Omfavner også barnets sivile, politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter

Grunnloven (Eks §§, 93,98 og 104)

FNs barnekonvensjon
Eks. art. 2, 3, 6 og 12

Sektorspesifikke lover

Barneloven

Plan og
bygningsloven

Barne- og
familievern-
rettslige lover

Barnehage- og
skolelovgivning

Sosialrettslige lover
Heserettslige lover

Barnekonvensjonens oppbygging og de fire generelle prinsippene

Barnekonvensjonen er bygget på følgende prinsipper

- Protection (beskyttelse), provision (forsørgelse), participation (deltakelse) og *prevention* (forebygging)

Inndelt i tre deler:

1. Rettigheter som gjelder barn og unge – art. 1 – 41
2. Gjennomføring – art. 42 – 45
3. Ratifikasjon og endring – art. 46 – 54 (regler)

Generelle prinsipper:

- Rett til ikke-diskriminering, art. 2
- Barnets beste, art. 3 nr. 1
- Rett til liv, helse og utvikling, art. 6
- Rett til å bli hørt, art. 12

Hvorfor sette fokus på barns grunnleggende rettigheter?

Plikt etter norsk lov

Menneskesyn

- Barnet og dets muligheter til å få utnytte sitt potensial har i seg selv en egenverdi

0-24 samarbeidet/utsatte barn og unge

- Samfunnsøkonomisk avgjørende å forhindre utenforskap

Refleksjon

- Skriv gjerne ned dine umiddelbare tanker/refleksjoner om det vi har snakket om så langt
- Del gjerne tanker og innspill i chatten
- Dine innspill er nyttige i vårt videre arbeid – planlegging av neste samling

Barnets beste

Artikkel 3 nr. 1:

«Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, **skal** barnets beste være et grunnleggende hensyn.»

Dette betyr at:

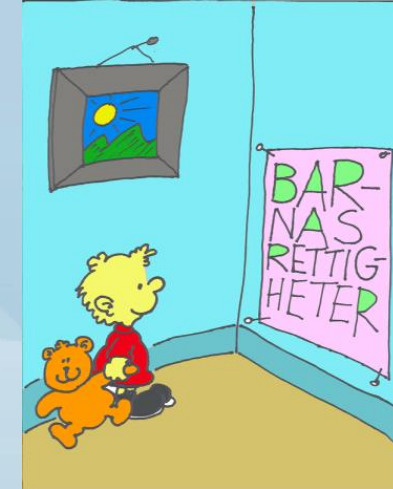
«Voksne skal gjøre det som er best for barn»

- Når voksne skal bestemme noe som har med barn å gjøre, så skal de tenke på hva som er best for barnet. Dette gjelder også når voksne bestemmer noe som gjelder alle barn i Norge, eller en gruppe barn, f.eks. i kommunen barnet bor i
- Noen ganger kan voksne bestemme noe annet enn det som er best for barn, men da skal de ha veldig gode grunner for det

Barnets rett til å bli hørt (barnets stemme)

Artikkel 12:

Alle barn har rett til å si sin mening, og deres mening og opplevelse skal tas på alvor.

Dette betyr at:

Barn skal få si sin mening og voksne skal høre på barnet

- Alle barn i Norge skal få si sin mening, og bli lyttet til. Det kan være på skolen sammen med lærere og andre elever eller det kan være hjemme med foreldre og andre søsken.
- Det samme gjelder i fritiden, under aktiviteter. Det gjelder også dersom du er i kontakt med og/eller har behov for hjelp fra det offentlige hjelpeapparatet.
- Selv om det ikke alltid er slik at resultatet kan bli slik du ønsker eller vil, skal du få si meningen din. Etter hvert som du blir eldre, skal din mening vektlegges i større grad.

Rett til sosial og økonomisk hjelp

Art. 26

Myndighetene skal sørge for penger eller annen støtte for å hjelpe barn fra fattige familier

Alle barn har rett til økonomisk hjelp, dersom de trenger det

Tilstrekkelig levestandard

Artikkel 27:

- Partene anerkjenner ethvert **barns rett til en levestandard som er tilstrekkelig** for barnets fysiske, psykiske, åndelige, moralske og sosiale utvikling.
- I samsvar med nasjonale forhold og innenfor rammen av sine midler, skal partene treffe egnede tiltak for å hjelpe foreldre og andre som har ansvaret for barnet til å virkeliggjøre denne rettighet, og de skal ved behov **sørge for materiell hjelp og støttetiltak, særlig med hensyn til mat, klær og bolig**

Mat, klær og et trygt hjem

Unicef

- *Barn har rett til mat, klær og et trygt sted å bo, slik at de kan utvikle seg på best mulig måte.*
- *Myndighetene skal hjelpe familier og barn som ikke har råd til dette.*

Art. 31 Fritid

Alle barn har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv.

Barn har rett til tid som de kan bruke slik de vil. De skal kunne hvile seg og ha tid til å leke.

Oppsummert

- «Alle avgjørelser som berører barn» - utforming av politikk, planarbeid, søknad om økonomisk stønad, søknad om flytteutgifter, søknad om utgifter til fritidsaktiviteter, skolemiljøsaker, leksehjelp, besøkshjem, reduksjon av åpningstid hos helsesykepleier
- Alle deler av den norske stat har et ansvar for å realisere barns grunnleggende rettigheter

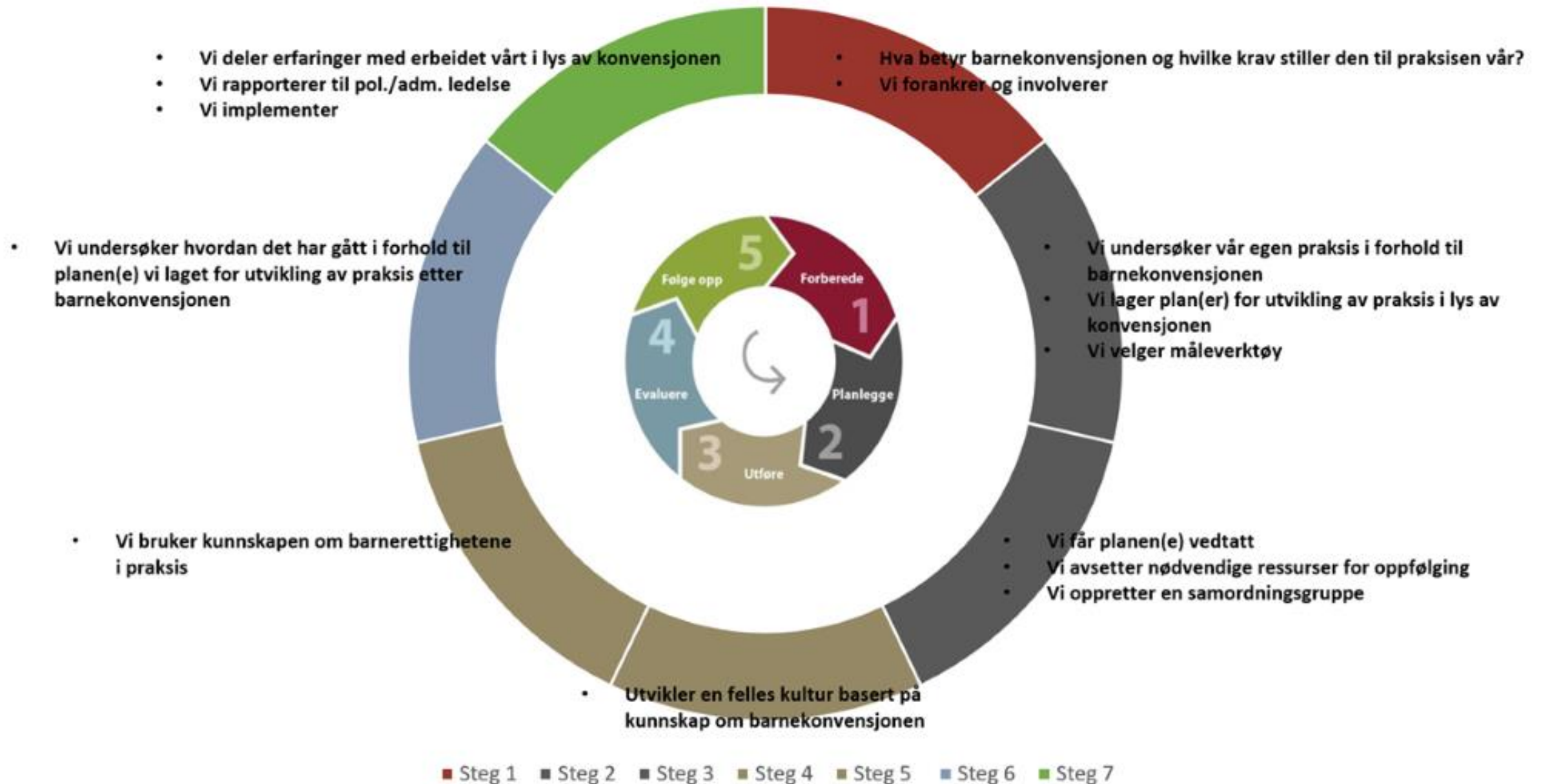

Barnekonvensjonen som den røde tråden

- Steg 1 – Medbestemmelse (art. 12)
- Steg 2 – God omsorg (art. 6, 18, 26 og 27)
- Steg 3 – Særskilt vern og støtte (art. 20)
- Steg 4 – Vern mot overgrep (art. 19)
- Steg 5 – Fullverdig liv (art. 23)
- Steg 6 – God helse (art. 24)
- Steg 7 – God utdanning (art. 28, 29, 30 og 31)

- <https://www.sjumilssteget.no/>

Sjumilsstegene og kvalitetsforbedring (Demings sirkel)

Arbeid med case – strukturert refleksjon

- Søknad til Nav NN om depositumgaranti og supplerende økonomisk stønad.
- Mor og barn på 5 år har bodd på krisesenter i 4 måneder. Begge har opplevd vold og trusler om vold fra barnets far. Mor ønsker nå å reetablere seg (sammen med barnet) i egen bolig, men har ikke egne midler til å dekke depositum. Har funnet utleier som godtar depositumgaranti.
- Boligen er delvis møblert.
- Mor er sykmeldt fra 60% stilling. Barnet skal begynne på skole til høsten.
- Med utgangspunkt i barns grunnleggende rettigheter og «barnets beste»: Hva mener du at Nav-kontoret må vektlegge i sin kartlegging og vurdering av denne saken?

Barnets rett til medbestemmelse

- Barn har en rett til å bli hørt direkte
- Barn har en rett til å få si sin mening/å få medvirke, men barnet har ikke en plikt til å uttale seg
- «Barn høres gjennom sine foreldre – barnas synspunkter dokumenteres i saken»
- Art. 12 angir ikke en rett til selvbestemmelse
- Foreldre kan ikke nekte barna å uttale seg/nekte andre voksne å snakke med dem
- Art. 3 og 12 må ses i sammenheng – det er ikke mulig å gjøre en vurdering av barnets beste uten at barnet har fått mulighet til å uttale seg
- Refleksjon: **Hva betyr dette for vår praksis?**

Hvordan imøtekommer vi barnets rett til å bli hørt?

Trinn 1: Sette på dagsorden, få opp utfordringer, dilemmaer og muligheter. Vi kartlegger og reflekterer. Ingen fasitsvar.

Utgangspunkt: I Nav høres barn og unge gjennom at veileder snakker med foreldre.

- Hvordan «snakkes det med barn hos oss» – og hvem skal gjøre det?
- Hvordan legges det til rette for slike samtaler i vårt kontor?
- Hvordan ivaretas barn og unge som har vansker for å uttrykke seg muntlig?
- Hvordan dokumenteres informasjonen som innhentes?
- I hvilke tilfeller bør vi snakke direkte med barnet/ungdommen?
- Hvordan brukes/synliggjøres barn og unges stemme i våre avgjørelser?

Hvorfor er barn part i saker som gjelder sosiale tjenester?

- «Alle avgjørelser som berører barn» - barn har partsrettigheter
- «Barn er indirekte brukere, men samtidig de som blir mest berørt av familiens situasjon, både når det gjelder økonomi og boforhold.» (Barneombudet, 15.04.2021)
- Barneloven – 12 og 15 år vs Barnekonvensjonen har ingen nedre aldersgrense
- Sosialtjenesteloven § 13: Nav skal være oppmerksom på barns situasjon og behov - sikre at sosiale hensyn også ivaretas av andre offentlige organer for oppnåelse av formålet
- Sosialtjenesteloven § 45 første ledd: Oppmerksomhetsplikt mot barn og unges særlige behov som berører foreldreansvaret – barnets beste at det settes inn hjelpetiltak
- Sosialtjenesteloven §§ 41, 42 og 43 om forsvarlig saksbehandling, ansvar for å opplyse saken og ivareta medvirkning også rundt forhold hos barn og unge
- **Hvilken betydning får dette for vårt arbeid – kartlegging, saksbehandling og oppfølging?**

Refleksjon

- Skriv gjerne ned dine umiddelbare tanker/refleksjoner om det vi har snakket om så langt
- Del gjerne tanker og innspill i chatten
- Dine innspill er nyttige i vårt videre arbeid – planlegging av neste samling

Barnets beste

- Sammensatt, fleksibelt og dynamisk begrep
- Åpner for ny kunnskap om barns utvikling
- Skal vurderes konkret og individuelt i hver enkelt sak – konkrete omstendigheter rundt barnets situasjon og behov
- Barn har en rett til at det som er best for dem tas med som et grunnleggende hensyn, i alle saker som berører dem
- Saksbehandlingsregel med konsekvens for vedtakets gyldighet
- Gjelder både generelle avgjørelser og individuelle vedtak – all tjenesteyting
- Barn 0-18 år – enkeltindivid, grupper og kollektivt
- «Direkte virkning/betydning for barn» - miljø, skole, bolig, transport, fritidsaktiviteter OSV

Aktuelle momenter i en barnets beste- vurdering

Trinn 1: Sette på dagsorden, få opp utfordringer, dilemmaer og muligheter. Vi kartlegger og reflekterer. Ingen fasitsvar.

Hensynet til barnets beste **skal** vurderes i alle saker – ikke rom for unntak

Barnets beste **skal** gjennomsyre saksbehandlingen

- Hensynet til barnets egne synspunkter
- Hensynet til barnets identitet
- Hensynet til barnets familiemiljø og opprettholdelse av relasjoner
- Hensynet til omsorg, beskyttelse og sikkerhet for barnet
- Hensynet til barnets sårbarhetssituasjon
- Hensynet til barnets rett til helse
- Hensynet til barnets rett til utdanning

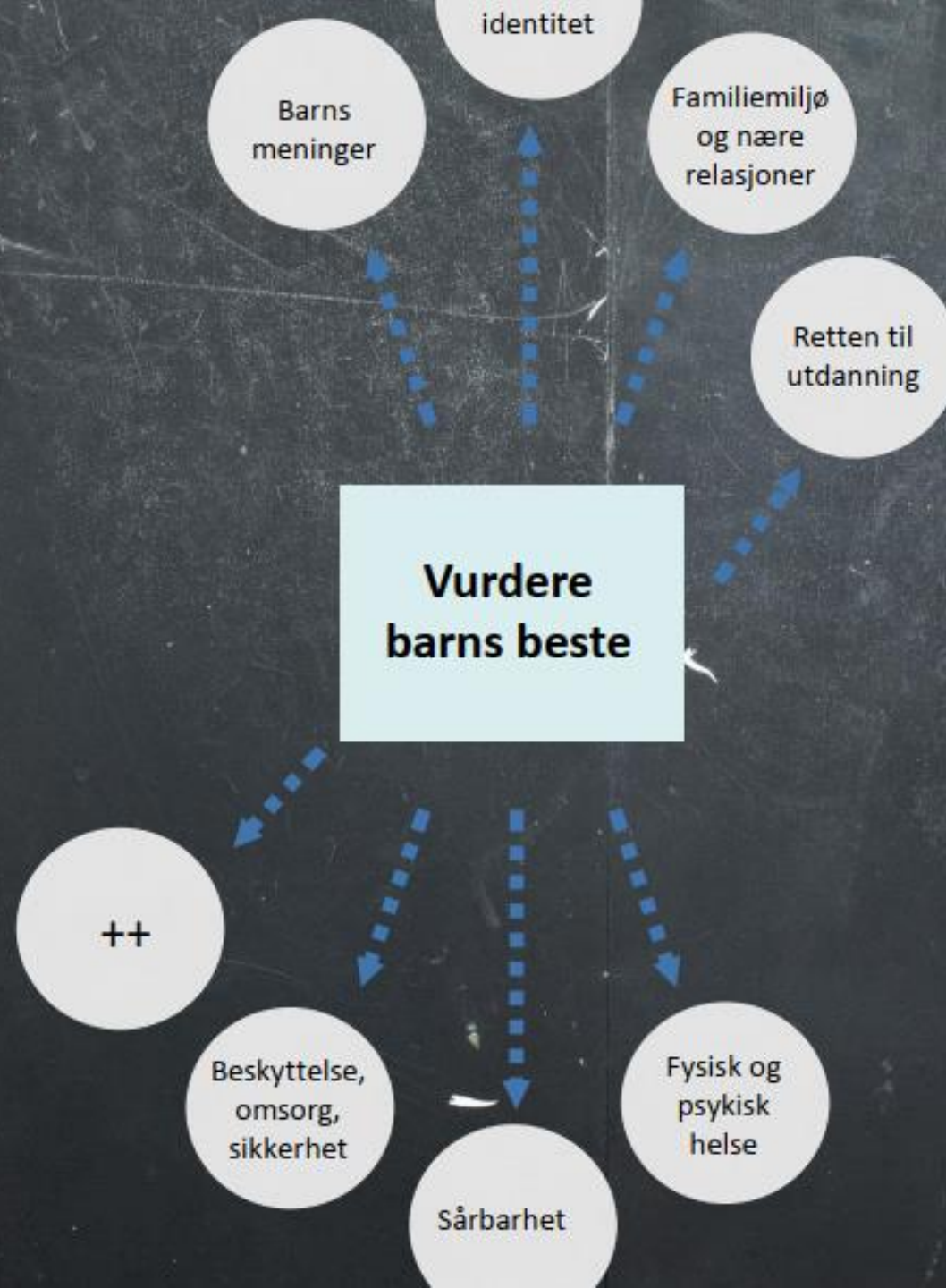

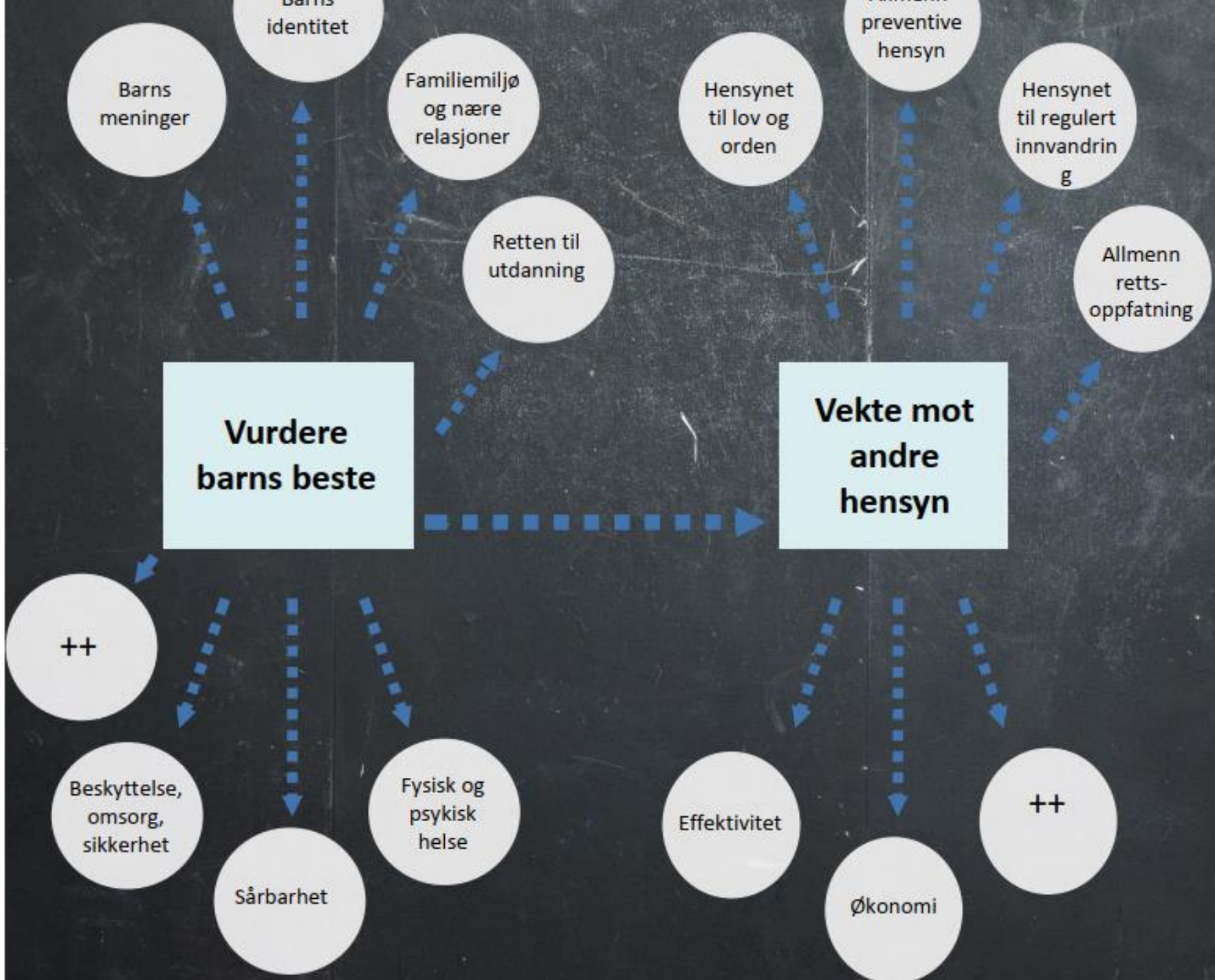
En god barnets beste-vurdering

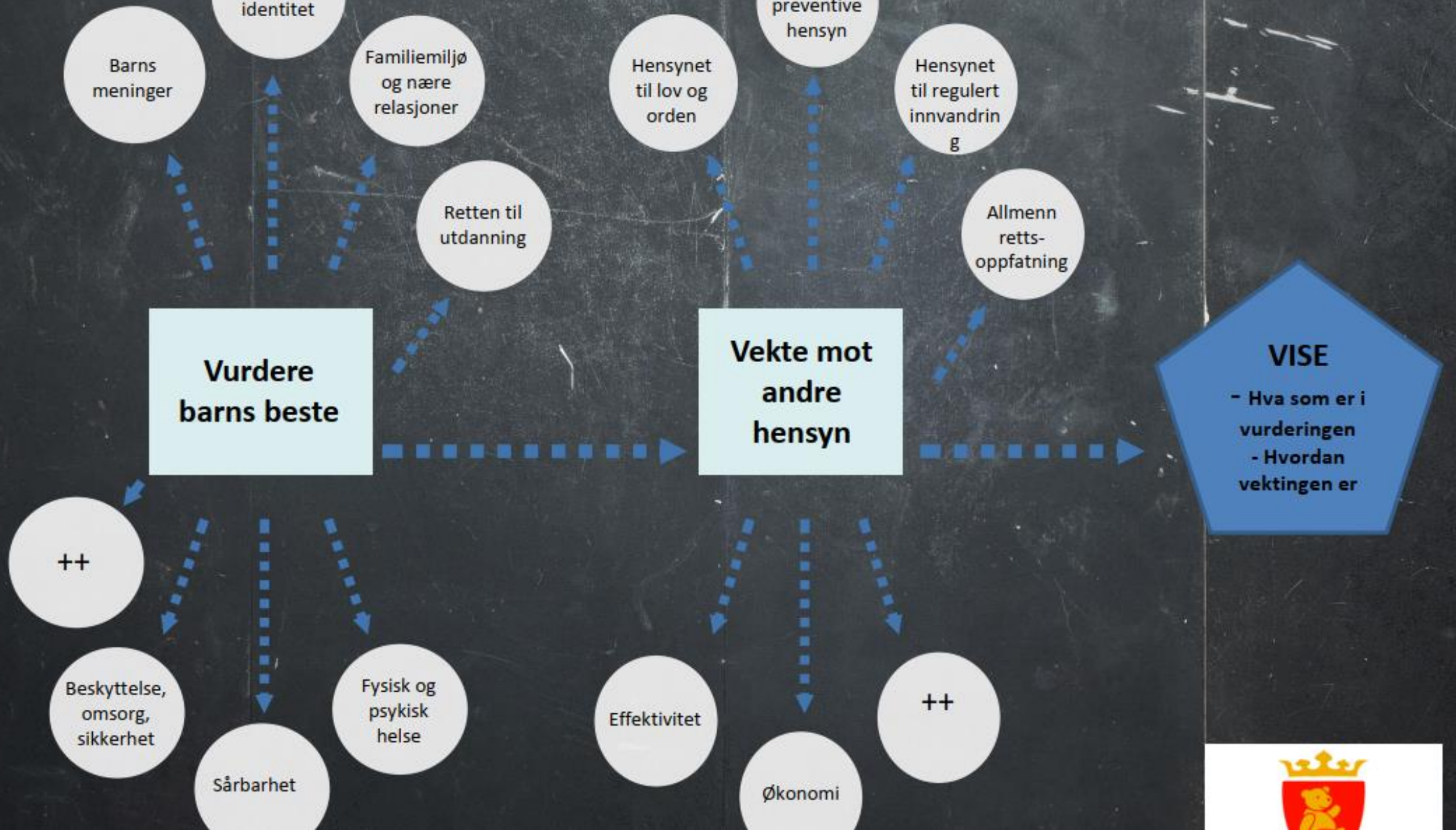
Vurdere - Vekte – Vise

- **Vurdere** – hva er barnets beste i denne saken?
- **Vekte** – hvilken vekt legger vi på barnets beste?
- **Vise** – hvordan synliggjør vi vurderingen i vedtaket?

«Vi bruker innsikt fra voksne, når vi skal finne løsninger for barn» (BarnUnge21)

Avslutning

- Det var dette vi ønsket å gi dere i dag som en introduksjon til tema barn og unges grunnleggende rettigheter
- Fortsettelse følger!
- Tanker, refleksjoner og problemstillinger kan også sendes oss på e-post: fmhemogj@statsforvalteren.no